Marriage Ceremony

Note: There are hundreds of deferent wedding programs, each and every Priest try to do their own way. This is most commonly used and found as in literature. I tried to simplify.

ऋत्विग् वरण:

यजमान: ओमावसो: सदने सीद ।
पुरोहित: ओम् सीदामि ।
यजमान: ओम् ब्रह्मणो द्वितीये प्रहरार्धे, वाराहकल्पे सप्तमे मन्वन्तरे, वैवस्वते । अष्टाविंशतितमे, कलियुगे कलिप्रथमचरणे द्विसहस्र- . . . . -विक्रमे, ... -मासे, ... पक्षे, ... तिथौ, ...वासरे , पाताल-देशे, ... नगरे, ...गोत्रोत्पन्न:, ... नामाहम् मंडपविधि-करणाय भवन्तं वृणे ।।
पुरोहित: वृतोऽस्मि ।

कन्या द्वारा वर स्वागत:

कन्या: **ओम् विष्टरो विष्टरो विष्टर: प्रतिगृह्यताम् ।**
वर: **ओम् प्रतिगृह्णामि ।।**
वर: **ओम् वर्ष्मोऽस्मि समानानामुद्यतामिव सूर्य: । इमन्तमभितिष्ठामि यो मा कश्चाभिदासति ।।**
कन्या: **ओम् आचमनीयम् आचमनीयम् आचमनीयम् प्रतिगृह्यताम् ।**
वर: **ओम् प्रतिगृह्णामि ।**
ओं आ मागन् यशसा संसृज वर्चसा । तं मा कुरु प्रियं प्रजानामधिपतिम् पशूनामरिष्टिं तनूनाम् ।।
इस मंत्र को बोलकर वर तीन आचमन करे ।

मधुपर्क विधि

कन्या के माता पिता कन्या के हाथ में मधुपर्क का पात्र देवें । (मधुपर्क:- दही में शहद मिलाया जाय, यदि 12 ग्राम दही हो तो 4 ग्राम शहद मिलाना चाहिए)

कन्या अपने हाथ में मधुपर्क का पात्र लेकर वर से निवेदन करे:-

ओम् मधुपर्को मधुपर्को मधुपर्क: प्रतिगृह्यताम् ।
यह मधुपर्क है कृपया ग्रहण कीजिए ।

वर कहे **ओम् प्रतिगृह्णामि ।**
धन्यवाद, मैं मधुपर्क ग्रहण करता हूँ ।
वर मधुपर्क को हाथ में लेकर देखते हुए कहे:-
ओम् मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे ।। पारस्कर गृह्यसूत्र कांड 1, कंडिका 3, 16
हे मधुपर्क, मैं तुझे मित्र की दृष्टि से देखता हूँ ।
मधुपर्क के पात्र को वाम (बाएँ) हाथ में लेते हुए वर कहे:-
ओम् देवस्य त्वा सवितु: प्रसवे अश्विनोर्बाहुभ्याम् पूष्णो हस्ताभ्याम् प्रति गृह्णामि ।। पा. गृ. कां. 1, कं. 3, 17

मैं मधुपर्क को ऐसे ही ग्रहण करता हूँ जैसे उदीयमान सूर्य को भगवान की भुजाएँ तथा उसके हाथ थामे रहते हैं ।

वाम हाथ में मधुपर्क का पात्र लिए हुए वर निम्न तीन मंत्र बोले:-

ओम् भूर्भुव: स्व: । मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धव: ।
माध्वीर्न: सन्तु ओषधी: ।। यजुर्वेद अध्याय 13
ओम् भूर्भुव: स्व: । मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवम् रज: ।
मधु द्यौरस्तु न: पिता ।।
ओम् भूर्भुव: स्व: । मधुमान्नो वनस्पति: मधुमाँ अस्तु सूर्य: ।
माध्वीर्गावो भवन्तु न: ।। मंत्र 27, 28, 29

हे सत् चित् आनन्दमय भगवन् ! सत्यमय जीवन बिताने के लिए वायु मधुर बहें, नदियों के जल मीठे बहें, हमारे लिए औषधियाँ मधुर रसभरी हों ।
हमारे लिए रात्रियाँ तथा उषाएँ मीठी हों, पृथ्वी का प्रत्येक कण मिठास भरा हो । अन्तरिक्ष जो धूप, वर्षा, सर्दी से हमारा पालन करता है वह हमारे लिए मधुर हो ।
हमारे लिए वनस्पतियाँ मिठास भरी हों, सूर्य हमारे लिए सुखद हो, गौ आदि पशु हमारे लिए सुख देने वाले हों ।

वर निम्न मंत्र बोलते हुए दाहिने हाथ की अनामिका एवं अंगुष्ठ से मधुपर्क को मिलाए:-

ओम् नम: श्यावास्यायान्नशने यत्त आविद्धम् तत्ते निष्कृन्तामि ।।

पारस्करगृह्यसूत्र कां. 1, कं. 3, 18

भक्षण करने योग्य मधु एवं दही मिला हुआ यह मधुपर्क बिल्कुल शुद्ध है । अर्थात मधुपर्क को मिलाते समय मैने यह जान लिया कि इसमें कुछ और नहीं मिला हुआ है, यह शुद्ध है तथा शरीर के लिए हितकारी है ।

वर निम्न मंत्रों से चारों दिशाओं में अनामिका से मधुपर्क के छींटे दे:-

East	**ओम् वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा भक्षयन्तु ।**	इस मन्त्र से **पूर्व** दिशा में
South	**ओम् रुद्रास्त्वा त्रैष्टुभेन छन्दसा भक्षयन्तु ।**	इस मन्त्र से **दक्षिण** दिशा में
West	**ओम् आदित्यास्त्वा जागतेन छन्दसा भक्षयन्तु ।**	इस मन्त्र से **पश्चिम** दिशा में
North	**ओम् विश्वे त्वा देवा आनुष्टुभेन छन्दसा भक्षयन्तु ।**	इस मन्त्र से **उत्तर** दिशा में
Upper	**ओम् भूतेभ्यस्त्वा परिगृहणामि ।**	इससे **ऊपर** की ओर छींटा दे ।

आश्वलायन गृह्यसूत्र अध्याय 1, कंडिका 24, सूत्र 14, 15

वर निम्न मंत्र को बोलकर कम से कम तीन बार मधुपर्क को खाए:-

ओम् यन्मधुनो मधव्यं परमम् रूपमन्नाद्यम् । तेनाहं मधुनो मधव्येन परमेण रूपेण अन्नाद्येन परमो मधव्यो अन्नाद्यो असानि । पारस्कर गृह्यसूत्र 1, 3, 20

मधु का जो श्रेष्ठ मीठा खाने योग्य रूप है, मै मधु के उस श्रेष्ठ भाग को खाता हूँ ।

वर निम्न मंत्र को बोलकर दो आचमन करे:-

१. ओम् अमृतापिधानमसि स्वाहा ।

२. सत्यं यश: श्रीर्मयि श्री: श्रयताम् स्वाहा ।।

बोलकर वर दो आचमन करे ।

अंग-स्पर्श करें ।

कन्या प्रतिग्रहण Responsiveness on both sides (Parents involved from Bride side)

पिता: **ओम् . . .. गोत्र-उत्पन्नाम् इमाम् . . . . . . नाम्नीम् अलंकृताम् कन्याम् प्रतिगृहणातु भवान् ।**

वर: **ओम् प्रतिगृहणामि ।।**

वर-कन्या: **ओम् समंजन्तु विश्वे देवा: समापो हृदयानि नौ ।
सं मातरिश्वा सं धाता समुदेष्ट्री दधातु नौ ।।**

अग्न्याधानम् Be prepare to perform Marriage ceremony Havan **P. 24-25**

अग्नि जलाकर यज्ञ की तैयारी कीजिए

अग्नि आधान मन्त्र

अग्नि जलाने के लिये कपूर का पयोग करें

ओम् भूर्भुवः स्वः । इस मन्त्र को बोलकर दीया/ज्योति जलाएं। १ ।

ओम् भूर्भुवः स्वर् द्यौरिव भूम्ना पृथिवीव वरिम्णा ।
तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठे
अग्नि-मन्नाद-मन्ना-द्यायादधे ॥ । २ ।

ओम् उद् बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि
त्वमिष्टापूर्ते स ँ सृजेथामयम् च ।
अस्मिन्त् सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्
विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ । ३ ।

इन मन्त्रों का पाठ करते हुए यज्ञकुण्ड में समिधाएं रखें। अग्नि को ठीक से प्रज्वलित करने के लिए घी या कपूर का प्रयोग करें

अगले मन्त्रों से यजमान तीन समिधाएं एक एक करके स्वाहा के साथ अग्नि में चढाए ।
समिधाएं अनुमानतः आठ अंगुल लम्बी होती हैं ।

समिधा अधान मन्त्र

ओम् अयन्त इध्म आत्मा
जातवेदस्तेने-ध्यस्व वर्धस्व चेद्ध वर्धय
चास्मान् प्रजया पशुभिर् ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्यन समेधय स्वाहा ।
इदम् अग्नये जातवेदसे इदम् न मम ॥ पहली समिधा । १ ।
हे पभु मैं यह यज्ञ हृदय-आत्मा से कर रहा हूँ। आपकी भक्ति की इस यज्ञाग्नि को और बढाए जा रहा हूँ।
आप पसन्न होकर मुझ यजमान को इन सांसारिक वस्तुओं से समद्ध कीजिएः सुन्दर सन्तान, पशुधन,
आपकी भक्ति का तेज, अन्न एवं भोग करने की शक्ति। यह समिधा जातवेदस अग्नि के लिए है।

ओम् समिधाग्निम् दुवस्यत घृतैर् बोधयतातिथिम् ।
आस्मिन् हव्या जुहोतन स्वाहा। इदम् अग्नये इदम् न मम ॥ । २ ।

ओम् सुसमिद्धाय शोचिषे घृतम् तीव्रम् जुहोतन ।
अग्नये जातवेदसे स्वाहा ।
इदम् अग्नये जातवेदसे इदम् न मम ॥ दूसरी समिधा । ३ ।

ओम् तन्त्वा समिद्भि-रङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि ।
बृहच्छोचा यविष्ठ्य स्वाहा ।
इदम् अग्नये अङ्गिरसे इदम् न मम ॥ तीसरी समिधा । ४ ।

चार आज्य आहुति घी की (प्रथम भाग)

ओम् अग्नये स्वाहा ।
इदम् अग्नये इदम् न मम ॥ उत्तर दिशा में । १ ।

ओम् सोमाय स्वाहा ।
इदम् सोमाय इदम् न मम ॥ दक्षिण दिशा में । २ ।

ओम् प्रजापतये स्वाहा ।
इदम् प्रजापतये इदम् न मम ॥ मध्य में । ३ ।

ओम् इन्द्राय स्वाहा ।
इदम् इन्द्राय इदम् न मम ॥ मध्य में । ४ ।

चार आज्य आहुति घी की (द्वितीय भाग)

ओम् भभंवः स्वः ।
अग्न आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषम् च नः ।
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् स्वाहा ।
इदम् अग्नये पवमानाय इदम् न मम ॥ । १ ।

ओम् भूर्भुवः स्वः ।
अग्निर् ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः ।
तमीमहे महागयम् स्वाहा ।
इदम् अग्नये पवमानाय इदम् न मम ॥ । २ ।

ओम् भभंवः स्वः ।
अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् ।
दधद् रयिम् मयि पोषम् स्वाहा ।
इदम् अग्नये पवमानाय इदम् न मम ॥ । ३ ।

ओम् भभंवः स्वः ।
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभ्व ।
यत्कामास्ते जुहुमस् तन्नो अस्तु
वयम् स्याम पतयो रयीणाम् स्वाहा ।
इदम् प्रजापतये इदम् न मम ॥ । ४ ।

राष्ट्र-भृत यज्ञः राष्ट्र - समृद्धि के लिए ।

ओम् ऋताषाड् ऋतधामग्निर्गन्धर्वः । स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ।
इदमृतासाहे ऋतधाम्ने अग्नये गन्धर्वाय इदन्न मम् ॥ १

ओम् स हितः विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वः स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ।
इदम् स ँ हिताय विश्वसाम्ने सूर्याय गन्धर्वाय इदन्न मम् ॥ २

ओम् सुषुम्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वः । स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ।
इदम् सुषुम्णाय सूर्यरश्मये चन्द्रमसे गन्धर्वाय इदन्न मम् ॥ ३

ओम् इषिरो विश्वव्यचा वातो गन्धर्वः । स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ।
इदम् इषिराया विश्वव्यचे वाताय गन्धर्वाय इदन्न मम् ॥ ४

ओम् भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गन्धर्व । स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ।
इदम् भुज्यवे सुपर्णाय यज्ञाय गन्धर्वाय इदन्न मम् ॥ ५

ओम् प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वः । स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ।
इदम् प्रजापतये विश्वकर्मणे मनसे गन्धर्वाय इदन्न मम् ॥ ६

जया–होम:

जीवन में सफलता एवं विजय प्राप्ति के लिए ।

ओम् चित्तम् च स्वाहा । इदम् चित्ताय इदम् न मम ॥ १

ओम् आकूतम् च स्वाहा । इदम् आकूताय इदम् न मम ॥ २

ओम् विज्ञातम् च स्वाहा । इदम् विज्ञाताय इदम् न मम ॥ ३

ओम् मनश्च स्वाहा । इदम् मनसे इदम् न मम ॥ ४

ओम् शक्वरीश्च स्वाहा । इदम् शक्वरीभ्यः इदम् न मम ॥ ५

ओम् दर्शश्च स्वाहा । इदम् दर्शाय इदम् न मम ॥ ६

ओम् पौर्णमासं च स्वाहा । इदम् पौर्णमासाय इदम् न मम ॥ ७

ओम् बृहच्च स्वाहा । इदम् बृहते इदम् न मम ॥ ८

ओम् रथन्तरम् च स्वाहा । इदम् रथन्तराय इदम् न मम ॥ ९

ओम् प्रजापतिर्जयानिन्द्राय वृष्णै प्रायच्छदुग्राः पृतना जयेषु ।
तस्मै विशः समनमन्त सर्वा स उग्रा स इहव्यो बभूव स्वाहा ।
इदम् प्रजापतये जयानिन्द्राय इदम् न मम ॥ १०

अभ्यातन–होम:

प्राकृतिक शक्तियों एवं पूर्वजों के आशीर्वाद के लिए ।

ओम् अग्निर्भूतानाम् अधिपतिः स मावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रेऽस्यामाशिष्यास्याम्
पुरोधायास्मिन् कर्मणस्याम् देवहूत्याम् स्वाहा । इदमग्नये भूतानाम् अधिपतये इदन्न मम ।

ओम् सूर्यो दिवोऽधिपतिः स मावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रेऽस्यामाशिष्यास्याम्
पुरोधायास्मिन् कर्मणस्याम् देवहूत्याम् स्वाहा । इदम् सूर्याय दिवोऽधिपतये इदन्न मम ।

ओम् बृहस्पतिः ब्रह्मणोऽधिपतिः स मावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रेऽस्यामाशिष्यास्याम्
पुरोधायास्मिन् कर्मणस्याम् देवहूत्याम् स्वाहा । इदम् बृहस्पतये ब्रह्मणोऽधिपतये इदन्न मम ।

ओम् सोम ओषधीनाम् अधिपतिः स मावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रेऽस्यामाशिष्यास्याम्
पुरोधायास्मिन् कर्मणस्याम् देवहूत्याम् स्वाहा । इदम् सोमाय ओषधीनामधिपतये इदन्न मम ।

ओम् मरुतो गणानाम् अधिपतयस्ते मावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रेऽस्यामाशिष्यास्याम्
पुरोधायास्मिन् कर्मणस्याम् देवहूत्याम् स्वाहा । इदम् मरुद्भ्यो दणानामधिपतिभ्यो इदन्न मम ।

ओम् पितरः पितामहाः परेऽवरे ततास्ततामहा इह मावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रेऽस्यामाशिष्यास्याम्
पुरोधायास्मिन् कर्मणस्याम् देवहूत्याम् स्वाहा ।
इदम् पितृभ्यो पितामहेभ्यः परेभ्यो अवरेभ्यस्ततामहेभ्यश्च इदन्न मम ।

आज्याहुति: मृत्यु एवं दुख विमोचन के लिए, दीर्घायु: ।

ओम् अग्निरैतु प्रथमो देवतानाम् सोऽस्यै प्रजाम् मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।
तदय ँ राजा वरुणोऽनुमन्यमाम् यथेयम् स्त्री पौत्रमघम् न रोदात् स्वाहा ॥
इदमग्नये इदन्न मम ॥ १

ओम् स्वस्ति नोऽग्नये दिव आ पृथिव्या विश्वानि धेह्यथा यजत्र यदस्याम् महि दिवि
जातम् प्रशस्तम् तदस्मासु द्रविणम् धेहि चित्रं स्वाहा । इदमग्नये इदन्न मम ॥ २

ओम् मा ते गृहेषु निशि घोष उत्थादन्यत्र त्वद्रुदत्यः संविशन्तु ।
मात्व ँ रुदत्युपुर आवधिष्ठा जीवपत्नी पतिंलोके विराज पश्यन्तीम्
प्रजा ँ सुमनस्यमाना ँ स्वाहा । इदमग्नये इदन्न मम ॥ ३

निम्न मन्त्रों से घी की आहुति दें

ओम् भरग्नये स्वाहा । इदम् अग्नये इदम् न मम ॥ । १ ।
हे ईश्वर आप जीवन दाता एव इसकी शक्ति है । यह आहुति अग्निदेव के लिए है ।

ओम् भुवर् वायवे स्वाहा । इदम् वायवे इदम् न मम ॥ । २ ।
हे ईश्वर आप दुख-विनाशक है । यह आहुति जीवनदायी वायुदेव के लिए है ।

ओम् स्वर् आदित्याय स्वाहा । इदम् आदित्याय इदम् न मम ॥ । ३ ।
हे ईश्वर आप सुखस्वरूप है । यह आहुति सुखदायक आदित्यदेव के लिए है ।

ओम् भूर्भुवः स्वर् अग्निवाय्वादित्येभ्यः स्वाहा ।
इदम् अग्नि-वाय्वादित्येभ्यः इदम् न मम ॥ । ४ ।
हे ईश्वर आप जीवनदायक, दुख-विनाशक एवं सुख-स्वरूप हैं ।
आपके त्रि-रूप को मै यह आहुति समर्पित करता हूँ । यह आहुति अग्नि-वायु-आदित्य के लिए है ।

प्रजापति-आहुति केवल घी की आहुति

ओ३म् प्रजापतये स्वाहा । इदम् प्रजापतये इदम् न मम ॥ । ५ ।
आप पजापति हैं सम्पूर्ण सष्टि के रचयिता हैं; हमारी वाणी आपका
वर्णन करने में असमर्थ है । यह आहुति आपके लिए है ।

Now: you should continue with पाणिग्रहण/Panigrahan Vidhi

पाणिग्रहण प्रतिज्ञा-विधि Taking Brides hand for life **Pg. 157**

वर उठ कर कन्या के सामने खड़े होकर कन्या का दायाँ हाथ अपने हाथों के बीच लेकर मंत्र बोले:

ओम् गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथास: ।
भगो अर्यमा सविता पुरन्धि: मह्यम् त्वा अदु: गार्हपत्याय देवा: ॥ 1 ॥

Rg. 10.85.36 / Parskr. 1.6.3

ओम् भगस्ते हस्तम् अग्रभीत् सविता हस्तमग्रभीत् ।
पत्नी त्वमसि धर्मणा अहम् गृहपति: तव ॥ 2 ॥

मम इयम् अस्तु पोष्या महयम् त्वादद् बृहस्पति: ।
मया पत्या प्रजावति शम् जीव शरद: शतम् ॥ 3 ॥

प्रदक्षिणा पहली: वर वधु को उठाने में सहारा देकर दोनो हाथ पकड़े हुए ही एक साथ एक परिक्रमा करें ।

Pg. 160

दोनों: **ओम् अम: अहमस्मि सा त्वम् सा त्वमसि अम: अहम् । साम अहमस्मि ऋक्त्वम् द्योरहम् पृथिवी त्वम् तावेव विवहावहै सह रेतो दधावहै । प्रजाम् प्रजनयावहै पुत्रान् विन्दावहै बहून् । ते सन्तु जरदष्टय: संप्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ । पश्येम शरद: शतम् जीवेम शरद: शतम् शृणुयाम: शरद: शतम् ।।** Parskr. 1.6.3

Be seated and get ready to perform LAJA-HOM
Bride & groom should be tied.

ग्रन्थि-बन्धन: **Pg. 145**

ओम् जरां गच्छ परिधत्स्व वासो भवाकृष्टीनाम् अभिशस्तिपावा ।
शतं च जीव शरद: सुवर्चा रयिं च पुत्राननुसंव्ययस्व
आयुष्मतीदं परिधत्स्व वास: ।।

ओम् परिधास्यै यशोधास्यै दीर्घायुत्वाय जरदष्टि: अस्मि ।
शतं च जीवामि शरद: पुरूचो रायस्पोषम् अभिसंव्ययिष्ये ।।

ओम् यशसा मा द्यावापृथिवी यससेन्द्राबृहस्पती ।
यशो भगश्च मा विदद्यशो मा प्रतिपद्यताम् ।।

शिलारोहण: **Pg. 162**

वर: **ओम् आरोहेम अश्मानम् अश्मेव त्वम् स्थिरा भव ।**
अभितिष्ठ पृतन्यत: अवबाधस्व पृतनायत: ।। Parskr. 1.7.1

लाजा-होम: With Four प्रदक्षिणा **Pg. 163**

तीन मंत्रो को बोलकर तीन बार आहुति देकर एक-एक बार दोहराते हुए **चार परिक्रमाएँ** करें ।
चौथी बार वर आगे । अन्त में कन्या ही आहुति देकर समाप्ति करे ।

ओम् अर्यमणम् देवम् कन्या अग्निमयक्षत
स नो अर्यमा देवः प्रतो मुञ्चतु मा पतेः स्वाहा ॥
इदम् अर्यम्णे अग्नये इदन्न मम ॥ 1 ॥

ओम् इयम् नार्युपब्रूते लाजानौ अपन्तिका ।
आयुष्मानस्तु मे पतिरेधन्ताम् ज्ञातयो मम स्वाहा ॥
इदमग्नये इदन्न मम ॥ 2 ॥

ओम् इमान् लाजानावपाम्यग्नौ समर्द्धिकरणम् तव ।
मम तुभ्यम् च संवननम् तदग्निः अनुमन्यतामियम् स्वाहा ॥
इदमग्नये इदन्न मम ॥ 3 ॥ Parskr. 1.6

While making a circle recite these Mantras:

ओम् सरस्वति प्रदमव सुभगे वाजिनीवति ।
यान्त्वा विश्वस्य भूतस्य प्रजायामास्याग्रतः ।
यस्याम् भूतम् समभवद् यस्याम् विश्वमिदम् जगत् ।
तामद्य गाथाम् गास्यामि या स्त्रीणाम् उत्तमम् यशः ॥ 1 ॥ Parskr. 1.7.2
ओम् तुभ्यमग पर्यवहन्त्सूर्याम् वहतुना सह ।
पुनः पतिभ्यो जायाम् गा अग्ने प्रजया सह ॥ 2 ॥
Rg. 10.85.38

At the end ONLY Bride will offer:

ओम् भगाय स्वाहा ॥ इदम् भगाय इदन्न मम ॥

Now take a seat both (Bride and Groom) and offer one Aahuti

ओम् प्रजापतये स्वाहा ॥ इदम् प्रजापतये इदन्न मम ॥

सप्तपदी:

Pg. 164 - 165

दोनों एक दूसरे के स्कन्ध को पकड़े हुए अच्छे मित्रों की भांति एक-दूसरे के साथ ईशान-कोण में मुख किए खड़े हों:

वर: मा सव्येन दक्षिणम् अतिक्राम ।।

१. **ओम् इष एकपदी भव । सा माम् अनुव्रता भव । विष्णु: त्वा नयतु पुत्रान् विन्दावहै बहून् ते सन्तु जरदष्टय: ।।** **nourishment** अन्न-प्राप्ति के लिए

२. **ओम् ऊर्जे द्विपदी भव । सा ..** **strength** बल प्राप्ति के लिए

३. **ओम् रायस्पोषाय त्रिपदी भव । सा ..** **wealth** धन-समृद्धि, ऐश्वर्य के लिए

४. **ओम् मयोभवाय चतुष्पदी भव । सा ..** **happiness** सुख प्राप्ति के लिए

५. **ओम् प्रजाभ्य: पञ्चपदी भव । सा ..** **progeny** सुन्दर स्वस्थ सन्तान के लिए

६. **ओम् ऋतुभ्य: षट्पदी भव । सा ..** **balance** ऋतुओं की अनुकूलता के लिए

७. **ओम् सखे सप्तपदी भव । सा ..** **friendship** मित्रता के लिए

Now both can make complete circle and come back to be SEATED.

हृदय-स्पर्श:

दोनों एक दूसरे के हृदय को स्पर्श करते हुए बोलें:-

ओम् मम व्रते ते हृदयम् दधामि मम चित्तमनु चित्तम् ते अस्तु ।
मम वाचम् एकमना जुषस्व प्रजापति: त्वा नियुनक्तु मह्यम् ।।

Parskr. 1.8.8

मांग-भरो विधि:

वर अपनी अँगूठी से वधू की माँग में सिन्दूर भरे । वर पक्ष की कोई सुहागिन इस कार्य में सहायता करे:

सुमँगलीरियम् वधूरिमाम् समेत पश्यत ।
सौभाग्यम् अस्यै दत्वा याथास्तं वि परेतन ।।

Rg. 10.85.33

जल-सिंचन:

वर का पिता दोनों के मस्तक पर जल का छींटा दे:

ओम् आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ।।
ओम् यो व: शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह न: । उशतीरिव मातर: ।।
ओम् आप: शिवा: शिवतमा: शान्ता: शान्ततमा: ता: ते कृण्वन्तु भेषजम् ।।

Rg. 10.9.1-3

सूर्य-दर्शन:

वर-वधू दोनो एक साथ सूर्य दर्शन करें । निम्न मंत्र बोलें :-

ओम् तच्चक्षु: देवहितम् पुरस्तात् शुक्रमुच्चरत् ।
पश्येम शरद: शतम् जीवेम शरद: शतम् शृणुयाम शरद: शतम्
प्र ब्रवाम शरद: शतम् अदीना: स्याम: शरद: शतम् भूयश्च शरद: शतात् ।।
Yaju. 36.24

आशीर्वाद:

ओम् सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्र्वाम् भव ।
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवृषु ।। Rg. 10.85.46
इहेमाविन्द्र सं नुद चक्रवाकेव दम्पती ।
प्रजयैनौ स्वस्तकौ विश्वम् आयु: व्यश्नुताम् ।। Athrv. 14.2.64
इहैव स्तम् मा वि योष्टम् विश्वम् आयु: व्यश्नुतम् ।
क्रीडन्तौ पुत्रै: नप्तृभि: मोदमानौ स्वस्तकौ ।। Rg. 10.85.42

शान्ति-पाठ

ओ३म् द्यौ: शान्ति: अन्तरिक्षँ शान्ति: पृथिवी शान्ति:
आप: शान्ति: ओषधय: शान्ति: । वनस्पतय: शान्ति:
विश्वे देवा: शान्ति: ब्रह्म शान्ति: सर्वम् शान्ति:
शान्तिरेव शान्ति: सा मा शान्तिरेधि ।

Om dyauh: śāntih: antariks*am śāntih: prithivī śāntih:
āpah śāntih osadhayah śāntih. vanaspatayah śāntih
viśve devāh śāntih brahmā śāntih sarvam śāntih
śāntireva śāntih sā mā śāntiredhi.

ओ३म् शान्ति: शान्ति: शान्ति: ॥
Om śāntih: śāntih: śāntih:.